

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Små ytor vid Tensta centrums entréer

– Ett gestaltungs-förslag för entréytorna till Tensta centrum

Marita Al-Ghorabi

Kandidatarbete 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Titel: Små ytor vid Tensta centrums entréer: Ett gestaltungsförslag för entréytorna till Tensta centrum
Engelsk titel: Small areas next to Tensta Centre's entrance doors: A design proposal for the areas near the entrance doors to Tensta Centre
© Marita Al-Ghorabi
Handledare: Helena Espmark, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Viveka Hoff, SLU, institutionen för stad och land
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Omfattning: 15 hp
Nivå: Grundnivå G2E
Kurs: EX0861, Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kursansvarig institution: institutionen för stad och land
Program: Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Nyckelord: Gestaltning, landskapsarkitektur, Tensta centrum, små ytor, aktiviteter
Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd.
Publiceringsår: 2020
Publiceringsort: Uppsala
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Detta arbete studerar och tar fram ett gestaltningsförslag för små ytor intill entrédörrarna till en galleria i Tensta centrum, Stockholm. Syftet med gestaltningsförslaget var att ta fram ett förslag som skapar färre hinder och fler aktivitetsmöjligheter på ytorna. Med hjälp av analyser och flödesobservationer framgick att ytorna består i dagsläget av element som skapar hinder för de gående på de berörda ytorna. Dessutom saknar ytorna element som lockar till aktiviteter. För att ta fram ett gestaltningsförslag som gör ytorna mer tillgängliga och inbjudande för fler aktiviteter utgick arbetet från aspekter kring utformningen av offentliga rum som kan öka antalet aktiviteter på en plats. Aspekter som utgicks ifrån och som tillämpades i arbetet var bland annat variation och förändringar i det offentliga rummet som lockar människor till att stanna upp och utforska platsen. Även att skapa motiv och mål med en plats för att motivera människor till att ta sig ut och vistas där ökar antalet aktiviteter på platsen. En till avgörande aspekt är att kunna röra sig fritt och lätt kunna ta sig till platsen. Åtgärder som behövde göras på ytorna omfattar borttagning av element som finns idag samt tillägg av element som kan bjuda in till fler aktiviteter på ytorna. Resultatet som tagits fram visar potential att uppfylla arbetets syfte att skapa hinderfria ytor med fler aktivitetsmöjligheter.

Abstract

This paper studies and develops a design proposal for small areas next to the entrance doors to a shopping mall in Tensta centrum, Stockholm. The purpose of the design proposal was to produce a proposal that creates fewer obstacles and more activity opportunities on these areas. With the help of analysis and flow observations, it was found that the areas today consist of elements that create obstacles for the pedestrians. Furthermore, the areas lack elements that attract activities. In order to present a design proposal that makes the areas more accessible and inviting, the work was based on aspects in the design of public spaces that can increase the number of activities in a place. Aspects that was used in this paper were, among other things, variation and changes in the public space that attracts people to stop and explore the place. Also, creating motives and goals to a place to motivate people to get out and stay there increases the number of activities on the site. Another crucial aspect is being able to move freely and have easy access to the place. Measures that needed to be done on the areas include the removal of elements that exist today as well as the addition of elements that can invite more activities to the areas. The result obtained shows potential to fulfill the purpose of this paper which is to create obstacle-free surfaces with more opportunities for activities.

Innehåll

Introduktion	5
Syfte	6
Frågeställning.....	6
Avgränsning	6
Bakgrund.....	6
Den analytiska modellen – arbetets utgångspunkt.....	7
Torgets betydelse och viktiga aspekter i det offentliga rummet	7
Typer av aktiviteter.....	7
Faktorer som påverkar antalet aktiviteter på en plats.....	8
Att röra sig utan hinder.....	8
Detaljer – även en viktig aspekt.....	8
Vardagsrummet som modell	8
Metod	9
Arbetsprocessen	9
Resultat.....	10
Inventering	11
Analys	12
Platsobservationer	13
Flödesobservation	13
Ostrukturerad observation (aktiviteter)	14
Referensplatser	15
Programpunkter	16
Gestaltningförslag	16
Entré A	16
Entré B	18
Entré C	19
Entré D	20
Diskussion.....	22
Metoddiskussion	22
Gestaltningprocessen	22
Resultatdiskussion	23
Vidare forskning	23
Referenser	24

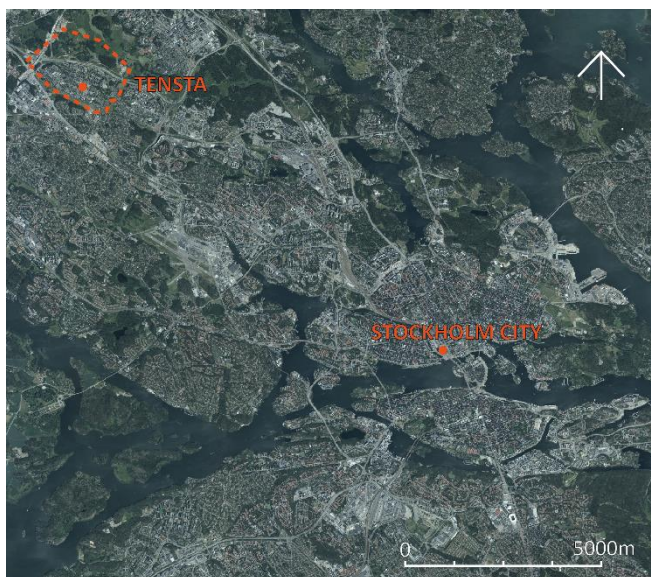
Introduktion

Stadsdelen Tensta är belägen i nordvästra delen av Stockholms kommun (figur 1). Tensta bildades på 1960-talet som en del av miljonprogrammet och har idag cirka 19 000 invånare (Stockholms stad 2016). I stadsdelens centrum, Tensta centrum, finns ett flertal butiker med multikulturell prägel som speglar stadsdelens mångfald av kulturer (Stockholms stad 2016). I centrumet finns bland annat restauranger med smaker från Mellanöstern och Afrika. Det bedrivs även en torghandel med frukt och grönsaker under stora delar av året (Tensta Centrum u.å.). I centrumet finns idag en centrumanläggning och en torgyta utanför anläggningen. Centrumanläggningen, som även benämns *Tensta Centrum* eller *gallerian* i detta arbete, har ett distinkt utseende. Det består av en glasbyggnad med konturer av orangefärgat stål (se figurer under rubriken Resultat).

Entréerna till gallerian finns på både norra och södra sidan av gallerian. Den norra sidans entréer nås via Tenstagången och södra sidan nås via Gullingeparken (figur 2).

År 2014 utsattes Tensta centrums galleria för ett rån. Rånarna använde sig av en hjullastare för att bryta sig in. Detta orsakade stor skadegörelse på gallerian (Malmgren 2014). Polisens satsning och strategi för att minimera risken för ytterligare rån där arbetsfordon används för att forcera en entré var att placera hinder, exempelvis betongpelare, utanför fasaden (Bungerfeldt 2017). Idag står låga pollare, nämligen markfasta stolpar, utanför alla entrédörrar till gallerian.

Enligt Gehl (1971, s. 184) är aktiviteter på en plats betydligt färre om det är svårt att ta sig till platsen. Mer om aktiviteter i det offentliga rummet och aspekter som påverkar mängden aktiviteter på en plats beskrivs under rubriken Bakgrund. Studien syftar till att undersöka entréytorna till gallerian för att sedan komma med förslag på en gestaltning för dessa ytor.

Figur 1 Kartan visar var Tensta befinner sig i Stockholm. Gränserna till stadsdelen är endast ungefärliga. Pricken inom gränsen visar var Tenstas centrumbyggnad befinner sig. Karta: Ortofoto © Lantmäteriet. Bearbetad av författaren.

Syfte

Syftet med arbetet är att ta fram ett gestaltungsförslag för ytor utanför entréerna till gallerian i Tensta centrum. Gestaltungsens fokus är att ta fram ett förslag som skapar färre hinder och fler aktivitetsmöjligheter på ytor.

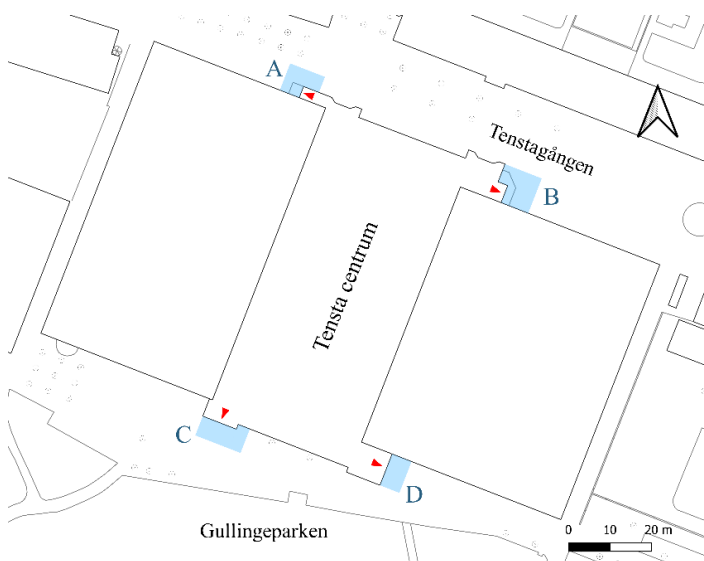
Frågeställning

- » Hur kan entréytorna utanför gallerian i Tensta centrum omgestaltas så att de blir mer tillgängliga och bjuder in till fler aktiviteter?

Avgränsning

Arbetet avgränsas geografiskt till ytor närmast entrédörrarna till gallerian i Tensta centrum. I dagsläget saknas element för att locka aktiviteter till dessa ytor. Kartan nedan (figur 2) visar gränserna till ytor med blåa markörer som författaren namngett till A, B, C och D. De röda pilarna visar entrédörrarna till gallerian. Idag har gallerian fem entréer. En av entréerna är låst och kan enbart nyttjas av gymmedlemmar hos Fitness 24 Seven i Tensta Centrum. Denna entré behandlas inte i detta arbete och är därför inte markerad på kartan.

Gestaltungsförslaget behandlar inte växtval eller tekniska lösningar. Dessutom avgränsas förslaget till att inte behandla själva torget. Fokuset ligger inte på att skapa ett förslag som samspelar med torget. Torget är storleksmässigt för stort för att kunna undersöka dess kvaliteter under den begränsade tiden.

Figur 2 Plan över Tensta centrum. Blåa markörer visar ytor som arbetet berör. De röda pilarna markerar dörrarna till gallerians entréer. Kartunderlag: dpFieldmap, Digpro AB. Bearbetad av författaren.

Bakgrund

Denna del av arbetet presenterar generella aspekter om torget som en del av det offentliga rummet. Teorier och annan bakgrundsinformation som tar upp viktiga aspekter och element vid gestaltning av offentliga rum benämns här. Dessutom behandlas kortfattat arbetets utgångspunkt och vilken modell den utgått från för att uppfylla arbetets syfte. Detta avsnitt fungerar som en viktig del av arbetet där metoden och resultatet utgår i stor utsträckning från denna översikt.

Den analytiska modellen – arbetets utgångspunkt

Detta arbete är i grunden uppbyggd med inspiration från 'The analytical model' (Milburn & Brown 2003) som i huvudsak går ut på att integrera forskning med design när man till exempel tar fram ett gestaltungsförslag. Den analytiska modellen går ut på att forskning är en central del av designen. Oftast behöver forskningen vara platsanpassad för att kunna tillämpas. Arbetsprocessen består av en analys som identifierar arbetsområdets möjligheter och restriktioner för att sedan användas till att utveckla idéer och fysiska åtgärder till en designlösning. Modellen fokuserar på processen snarare än på slutprodukten (Milburn & Brown 2003 ss. 62-63).

Torget betydelse och viktiga aspekter i det offentliga rummet

I städernas torg skedde den huvudsakliga handeln där olika varor erbjöds till försäljning, som till exempel jordbruksprodukter. Det kan sägas att torghandeln uppstod då staden uppstod (Blom u.å.).

Anders Johnson (u.å.) beskriver handeln som en kontaktyta för olika kulturer där nyfikenhet och öppenhet skapas. Ytterligare påpekas att handeln främjar spridandet av idéer och kunskap som i sin tur stimulerar kreativiteten i oss (Johnson u.å.).

Studier visar att de fysiska attributen i det offentliga rummet spelar stor roll i hur vi uppfattar en plats (Nikšić & Watson 2018, s. 876). Hos nutida köpcentrum är kvaliteten och utformningen av utomhusmiljön en viktig aspekt för användarna av platsen. Allt fler efterfrågar olika funktioner och aktiviteter i köpcentrum utöver shoppandet (Fasli, Riza & Erbilin 2016, ss. 98, 101). Enligt Jurkovic (2014 s. 108) bör offentliga rum gestaltas så att det förser användarna möjligheten att välja mellan olika aktiviteter. Studier visar att aktiviteter som sker i utomhusmiljön intill köpcentrum ökar besökarnas välbefinnande. Det kan handla om aktiviteter såsom gatumusikanter, marknader med mera (Oppewal & Timmermans 1999 ss. 50, 61).

Typer av aktiviteter

Gehl (1971) menar att det finns tre typer av utomhusaktiviteter som förekommer i de offentliga rummen: nödvändiga, valfria och sociala aktiviteter. Dessa aktiviteter påverkas i viss grad av den fysiska utformningen av de offentliga rummen (Gehl 1971 s. 9). Nedan beskrivs de olika typerna av aktiviteter enligt Gehls teorier från boken *Life between buildings* (1971 ss. 9-12).

De nödvändiga aktiviteterna består av aktiviteter som är behövliga och som anses vara obligatoriska. Exempel på sådana aktiviteter är att handla, gå till skolan eller jobbet, vänta på bussen etc. Eftersom sådana aktiviteter sker under hela året och under nästan alla väderförhållanden, påverkar de fysiska attributen i de offentliga rummen i liten grad.

De valfria aktiviteterna är sådana som utförs om önskan, tid och plats gör det möjligt. Exempel på valfria aktiviteter är att promenera för frisk luft, sitta och solbada etc. Dessa aktiviteter utförs endast om de fysiska attributen på platsen är goda, och när vädret och platsen lockar.

De sociala aktiviteterna sker spontant, oftast uppkommer dem utifrån nödvändiga och valfria aktiviteter. Denna typ av aktivitet beror på närvaron av andra personer i de offentliga rummen. Människor befinner sig på samma plats där de möts eller går förbi varandra. Exempel på sociala aktiviteter är barn som leker, konversationer, att se och höra andra personer etc.

Faktorer som påverkar antalet aktiviteter på en plats

Föregående rubrik behandlade typer av aktiviteter som kan påträffas i offentliga rum. Det framgick även att dessa aktiviteter till viss del påverkas av de offentliga rummens utformning. Denna del behandlar generella faktorer kring utformningen av offentliga rum som kan öka antalet aktiviteter, speciellt de valfria och sociala.

Cullen påpekar (1961 ss. 103-104) att statiska objekt lockar till sig rörliga objekt. Människan är rörlig och dras till utomhusaktiviteter för rekreation och socialt liv. Vidare menar Cullen att ett öppet utrymme i det offentliga rummet är nödvändigt, men att det behöver vara utrustat med ”möbler” för att det ska locka en ström av människor att stanna upp. Carmona et al. (2003 s. 212) tillägger att småskaliga fysiska komponenter (t.ex lekutrustning och annan inredning) i det offentliga rummet, som har estetiska eller funktionella ändamål, oftast pådriver till att stimulera andra lekfulla aktiviteter.

En viktig faktor till ett livligt stadsrum är hur gästvänlig och inviterande platsen är (Gehl 2010 ss. 23, 63). Ett inviterande offentligt rum driver människor och aktiviteter till platsen. Om ytor gör det lockande att till exempel promenera, sitta, stå, prata och betrakta; som i sig är en viktig kvalitet i ett offentligt rum; finns en bra grund för ett brett spektrum av aktiviteter att utvecklas (Gehl 1971 s. 131).

Gehl (1971 ss. 113, 117) förklarar att inviterande ytor kan åstadkommas genom att först och främst göra det enkelt att ta sig till platsen. Genom att skapa flexibla övergångar mellan in och ut och obehindrade passager finns större chans att locka aktiviteter till platsen. Gehl påpekar att människor behöver en anledning för att ta sig ut till en plats. Dessutom behöver människorna något att göra där för att det ska vara lockande att uppehålla sig på platsen (Gehl 1971 s. 119). Carmona et al. (2003 s. 213) påpekar att variation och förändringar i stadsrummet lockar aktiviteter. Detta skapar nya upplevelser som ger ett avbrott från rutinerna och det förväntade.

Att röra sig utan hinder

Carmona et al. (2003 s. 201) menar att rörelse är ett fundamentalt sätt att förstå hur en plats fungerar. En ström av fotgängare i det offentliga rummet är viktigt för att generera liv och aktivitet. Gehl (1971 s. 133) beskriver gång som en viktig aktivitet. Han förklarar att gåendet är ett sätt att involveras och vara närvarande i det offentliga rummet. Vidare menar Gehl att aktiviteten (att gå) kräver plats. Det är viktigt att kunna gå fritt utan att bland annat behöva ”manövrera” mycket.

Detaljer – även en viktig aspekt

Gehl (1971 s. 130) påpekar att detaljer i utomhusmiljön är en viktig faktor för dess användbarhet. Genom omsorgsfull detaljering finns goda chanser för utomhusmiljön att vara både funktionell och uppskattad (Gehl 1971 s. 130).

Cullen (1961 ss. 121, 128-131) diskuterar användandet av markmaterial. Han menar att marken kan användas för att betona rörelser genom att till exempel intensifiera markytans kontrast. Med hjälp av markmaterial kan man även leda och möjliggöra för olika rörelser och användningssätt.

Vardagsrummet som modell

Det är möjligt att integrera flera olika aktiviteter på en och samma plats (Gehl 1971 s. 107). Gehl ger vardagsrummet som exempel på en sådan plats. I vardagsrummet kan alla familjemedlemmar vara sysselsatta med diverse aktiviteter samtidigt.

Vardagsrummet kan alltså fungera som modell vid gestaltning av utomhusmiljöer för att skapa en förening av olika aktiviteter på en och samma yta.

Metod

I det här avsnittet presenteras den arbetsgång som lett fram till gestaltungsförslaget. De metoder som använts är inventeringar, observationer, analyser samt platsbesök.

Arbetsprocessen

Arbetsprocessen bestod av flera olika delar. De olika delarna av designprocessen skedde i många fall simultant.

Ytorna närmast de berörda entréerna inventerades för att framställa ett underlag till planerade observationer och analyser. Utifrån denna inventering gjordes en analys baserad på Gehls (1971) teorier om inbjudande platser i de offentliga rummen och rörelsen i dem. Aspekter som kan orsaka hinder för människornas rörelse och aktivitetsmöjligheter på en plats användes till analysen. Hinder som identifierades var element som stod i vägen för människornas rörelse på ytorna. Dessutom identifierades utrymmen på ytorna där olika element kunde tillsättas för att bjuda in olika aktiviteter.

Skissandet och konceptutvecklingen påbörjades och var inriktade på att utveckla en designlösning utifrån vardagsrummet som modell. Olika funktioner som kan hittas i ett vardagsrum identifierades. Som stöd för identifiering av dessa funktioner användes Samuelsson (2010). I sitt examensarbete har Samuelsson (2010) visat exempel på utseendet av vissa vardagsrum i Tensta.

Platsobservationer utfördes. Både så kallade strukturerade och ostrukturerade observationer (Kylén 2004 s. 98) användes som metod för att se hur flödet såg ut på platserna. Detta gjordes genom att följa människors rörelser med en penna och en karta. Kylén (2004 ss. 106-107) beskriver att flöden kan kartläggas genom att med en penna och en bild av området rita hur olika objekt, t.ex personer, bilar etc., förflyttar sig. Pennan följer på kartan hur objekten rör sig. Vidare kommenterar Kylén att ritningen blir illustrativ snarare än exakt.

I både de strukturerade och ostrukturerade observationerna valde jag att vara en utomstående observatör. En utomstående observatör deltar inte i processerna som observeras och bör ha en neutral ställning till det som undersöks (Kylén 2004 s. 99). Det är även viktigt att som utomstående observatör veta att människors beteende kan ändras om de blir medvetna om att de observeras (Kylén 2004 s. 99).

Till de ostrukturerade flödesobservationerna observerades ytorna 10 minuter var. Observationerna utfördes för att få en översiktlig förståelse för rörelsemönstret. Användningen av ytorna observerades där fokuset lades på vilka aktiviteter som utfördes och var. Materialet som erhöles noterades på plats.

Den 21/2-20 besöktes två olika referensplatser: Husby gård och Farsta centrum. Referensplatserna användes som inspirationskällor till gestaltungsarbetet. Det som

främst undersöktes på platserna var ytan närmast entréerna för att samla på användbara referenser till mitt gestaltungsarbete. Olika element på referensplatserna som ansågs användbara till gestaltungsarbetet mättes.

Utifrån materialet jag fick av observationerna och referensplatserna utfördes fler skisser som i sin tur ledde till att ett nytt koncept utvecklades, nämligen 'Rubiks kuben'. Rubiks kuben tyckte jag hade former som påminde om gallerians former. Det tidigare konceptet som var inriktat på vardagsrummet som modell ansågs bristande i att generera ett tydligt formspråk. Istället användes vardagsrumsmodellen som ett underlag för slutförslaget för att ta fram multifunktionella lösningar som lockar till olika aktiviteter.

Till de strukturerade flödesobservationerna observerades ytorna 20 minuter var. Observationerna utfördes 1/3-20. Ett viktigt steg i en strukturerad observation är att planera och utforma ett observationsschema (Bryman 2018 s. 342). Enligt Bryman (2018 s. 342) bör det finnas ett tydligt fokus på observationen där observatören ska veta exakt vad som ska observeras. Till detta arbete bestämdes det att inte observera människors flöde genom hela torget.

Ett annat viktigt steg att ta ställning vid en strukturerad observation är valet av tidsperiod och datum (Bryman 2018 s. 363). Bryman (2018 s. 363) menar att om fokuset ligger på en fråga som sker mer eller mindre kontinuerligt så kan undersökningen inledas när som helst. Eftersom fokus lades på hur människorna tog sig förbi ytorna och dess hinder samt vilka aktiviteter som utfördes, planerades observationerna att ske då det med stor sannolikhet fanns besökare. För att ta reda på mellan vilka klockslag det sannolikt fanns besökare användes Google som sökmotor (sökord: Tensta centrum). Google visade de populära tiderna på Tensta Centrum som användes för att planera observationen. Resultatet från observationerna renritades digitalt för bättre läsbarhet.

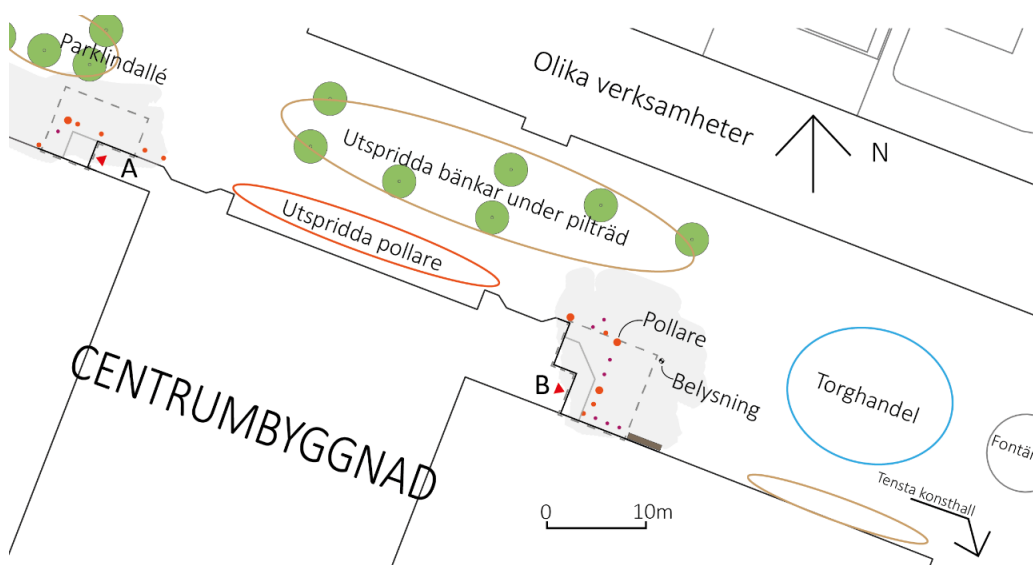
Programpunkter formulerades utifrån de utförda undersökningarna och med vardagsrummet som underliggande tema. Fler skisser utformades. Därefter byttes konceptet återigen för att passa bättre med formspråket som utvecklades i samband med skisserna. Konceptet byttes till 'Tetris'; efter det populära dator/TV-spelet.

Många skisser utfördes där olika sätt att förändra ytorna undersöktes. Olika mått, utseenden, funktioner och färger experimenterades. Jag nådde ett stadié där jag kände mig lagom tillfredsställd med de sista skisserna. Skisserna sammanställdes därefter och renritades digitalt.

Resultat

Detta avsnitt presenterar resultatet som består av inventeringsplan, analyser, resultat från observationer/referensplatser, programpunkter samt gestaltungsförslaget. Alla foton och illustrationer har författaren tagit fram om inget annat anges.

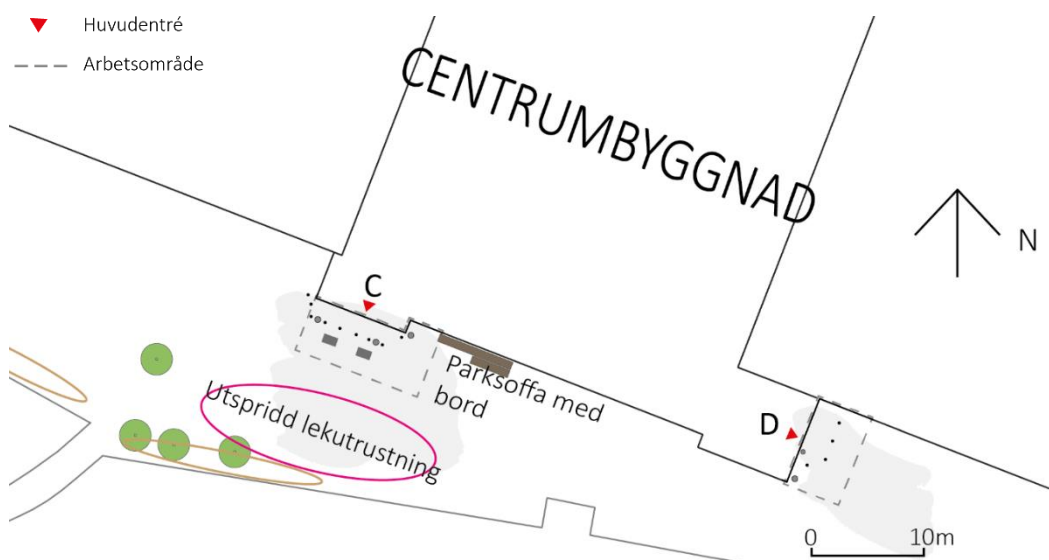
Inventering

Figur 3 Inventering av entréerna A och B samt vissa delar av torget. De orangea och lila prickarna visar pollare som finns utspridda på torgytan. Inom de streckade linjerna (entréerna A och B) finns exempelvis inga bänkar utan enbart pollare.

Teckenförklaring

- Utspridda parksoffor/
bänkar
- Pollare i olika färger
D=20-80cm, H=60-100cm
- Papperskorg
- Granitblock, H=60cm
- Parksoffa/bänk/bord
- Huvudentré
- Arbetsområde

Figur 4 Inventering av entréerna C och D samt vissa delar av torget intill Gullingeparken. Inom de streckade linjerna finns det papperskorgar, pollare och granitblock.

Figur 5 Hur entréerna och ytan närmast de ser ut idag. Till vänster: entré A (bortse från bokstaven som står skrivet på entrén). Till höger: entré B. Jämför entréerna med det nya förslaget i figur 17 respektive 21.

Figur 6 Entréerna och ytorna intill i dagsläget. Till vänster: entré C. Till höger: entré D. Jämför entréerna med det nya förslaget i figur 26 respektive 29.

Analys

Analys av ytorna utifrån Gehls teorier (1971). Röda markeringar pekar på hinder för rörelsen; gröna markeringar pekar på potentiella ytor för aktiviteter.

Hindren visar sig vara element som står i vägen för de gående. Markeringarna pekar på pollare, papperskorgar och granitblock som är nära entrédörrarna.

De gröna markeringarna pekar på ytor som kan utnyttjas för att omvandlas till en aktivitetsyta. Ytorna är vid sidan av och i nära anslutning till en vägg för att inte uppfattas som alltför exponerande och för att inte samla stora grupper människor mitt framför entrédörrarna.

Figur 7 Analys av ytorna A och B. Med hjälp av Gehls teorier kunde hinder och potentiella ytor för aktiviteter identifieras. Det rödmarkerade tyder på hinder som står i vägen för de gående. På ytorna A och B utgör pollarna ett hinder för de förbipasserande. Det grönmarkerade visar ytor som har potential till att bli en aktivitetsyta.

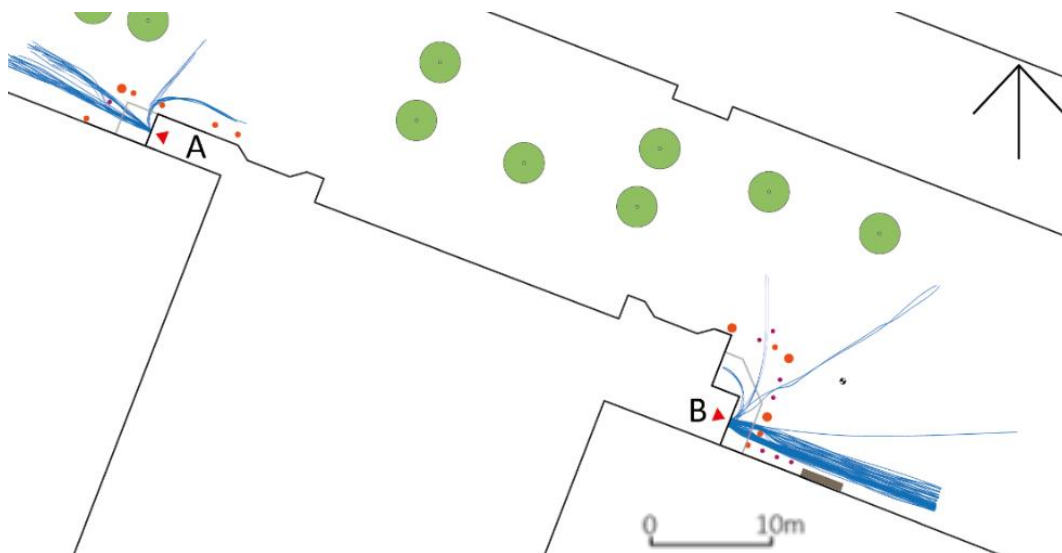

Figur 8 Analys av ytorna C och D där hinder och potentiella ytor för aktiviteter identifierats med hjälp av Gehls teorier. Det rödmarkerade tyder på hinder som står i vägen för de gående. På ytorna C och D utgör pollarna ett hinder för de förbipasserande. På yta C utgör även papperskorgarna och granitblocken som hinder. De potentiella ytorna för aktiviteter (det grönmärkade) är intill en vägg vilket bidrar till att det uppfattas som tryggt att vistas där.

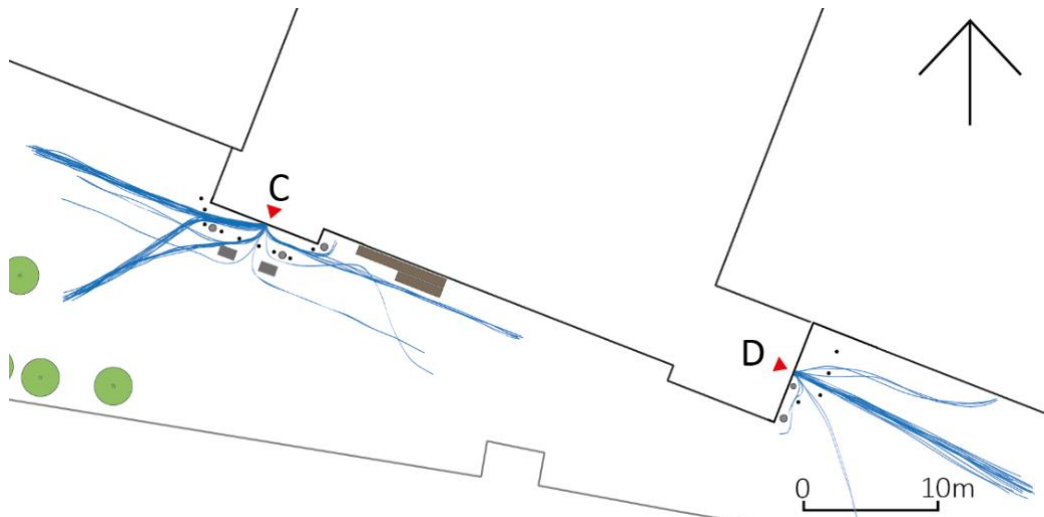
Platsobservationer

Flödesobservation

Flödesobservationerna visar att vissa pollare står i vägen för många passerande. De passerande gick runt vissa av pollarna för att fortsätta deras gång. Nedan visar figurerna flödet i ytorna, markerat med blått.

Figur 9 Flödet vid entréerna A och B, markerat med blått. Ju mörkare/tjockare linjer desto fler som tog ungefär samma väg. Notera de linjer som går runt pollarna (orange/lila prickar), som betyder att den passerande behövde svänga runt dem.

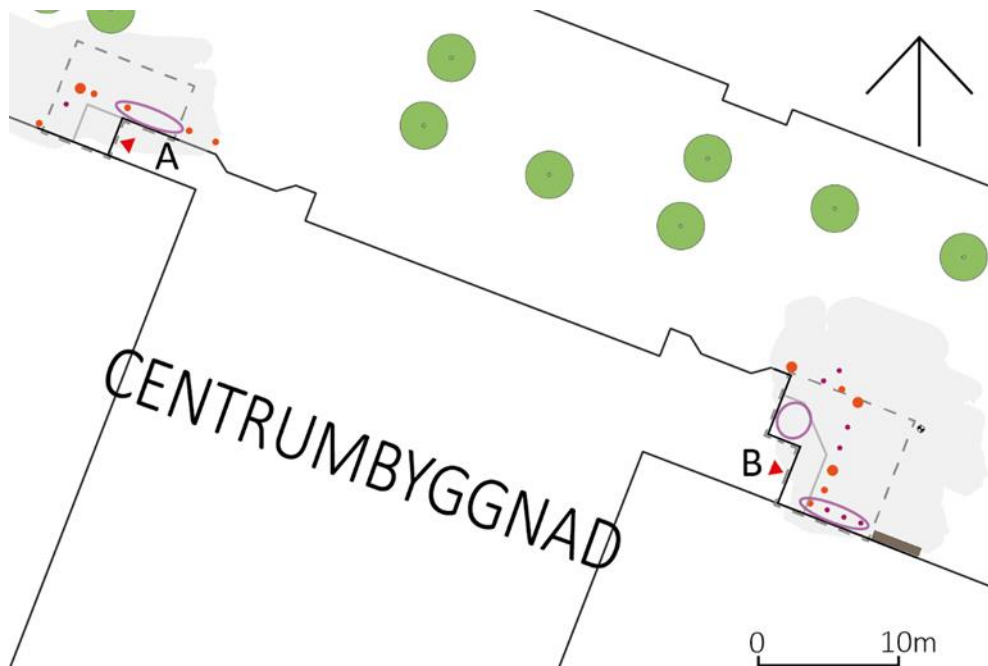

Figur 10 Flödet vid entréerna C och D. Notera även här de linjer som går runt pollarna eller granitblocken (svarta prickar och gråa rektanglar), som betyder att den passerande behövde svänga runt dem.

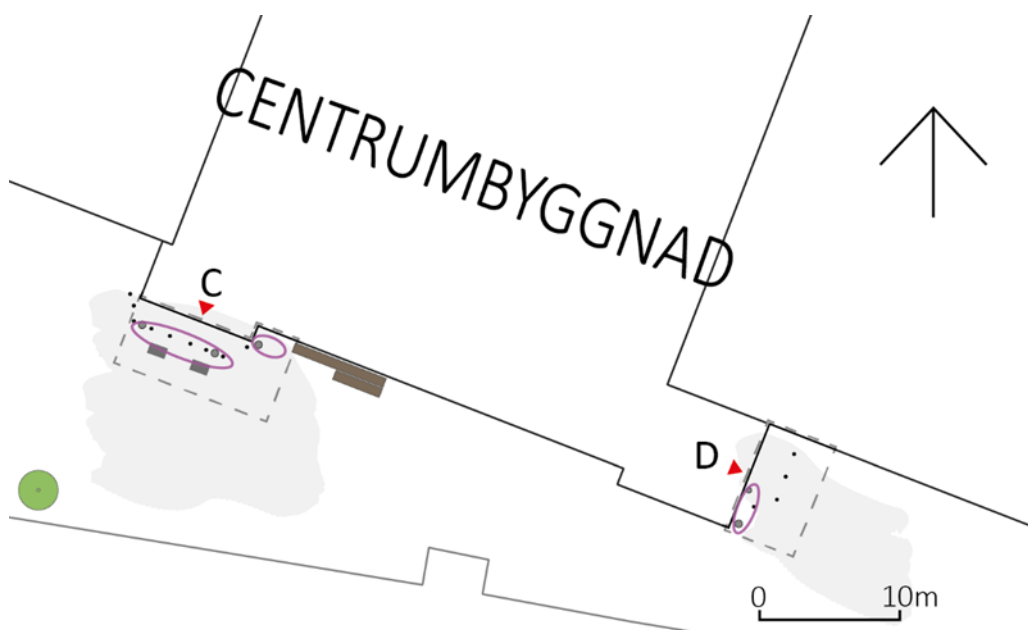
Ostrukturerad observation (aktiviteter)

Den ostrukturerade observationen som fokuserade på vilka aktiviteter utfördes på ytorna och var, visade att ytorna användes främst för rökning och kortare uppehåll som att fixa bärkassen. En del som rökte gjorde det i grupp och konverserade samtidigt. Vid entréerna C och D höll sig rökarna nära papperskorgarna. Många som gick förbi ytorna konverserade antingen i mobil eller i grupp bestående av minst två personer, men stannade ej på ytorna.

Nedan visas planer över ytorna där uppehållens förekomstställen är markerade med lila ringar.

Figur 11 De lila markeringarna visar var uppehållen förekom på ytorna. Vid entréerna A och B höll sig aktiviteterna vid hörn eller runt pollarna intill byggnadsfasaden.

Figur 12 De lila markeringarna visar var uppehållen förekom på ytorna. Vid entréerna C och D höll sig aktiviteterna vid hörn eller i nära anslutning till papperskorgarna.

Referensplatser

Inspirerande element från referensplatserna visas nedan. Kommentarererna kopplade till bilderna förklarar mer ingående vad som inspirerade gestaltungsarbetet.

Husby gård valdes att besökas eftersom det är en gård som har många olika aktivitetsytor. Exempel på några av gårdens aktivitetsytor är plaskdamm, trädgård för avkoppling och lekytor med gungor, sandlåda med mera.

Figur 13 En av entréerna till Husby gård. Grusvägen leder till aktivitetsytor. Inspiration: leda ut till aktivitetsytor med hjälp av marken.

Figur 14 En annan entré till Husby gård. Entrén ansluter direkt till en aktivitetsyta: plaskdamm och sittplatser. Inspiration: sittplatser i nära anslutning till entréer.

Farsta centrum valdes för att det likt Tensta centrum består av en centrumanläggning och en torgyta intill den. Inspiration söktes alltså från ett centrum lik Tenstas och som är utformat på ett annat sätt.

Figur 15 En av entréerna till Farsta galleria. Inspiration: tak intill entréer som möjliggör vissa aktiviteter när det regnar till exempel.

Programpunkter

- » Ta bort hinder
- » Skapa multifunktionella ytor för lek, avslappning, betraktning mm.
- » Markera entréerna
- » Ytor som kan användas för aktiviteter även när det regnar
- » Skapa regelbunden variation på ytorna

Gestaltningförslag

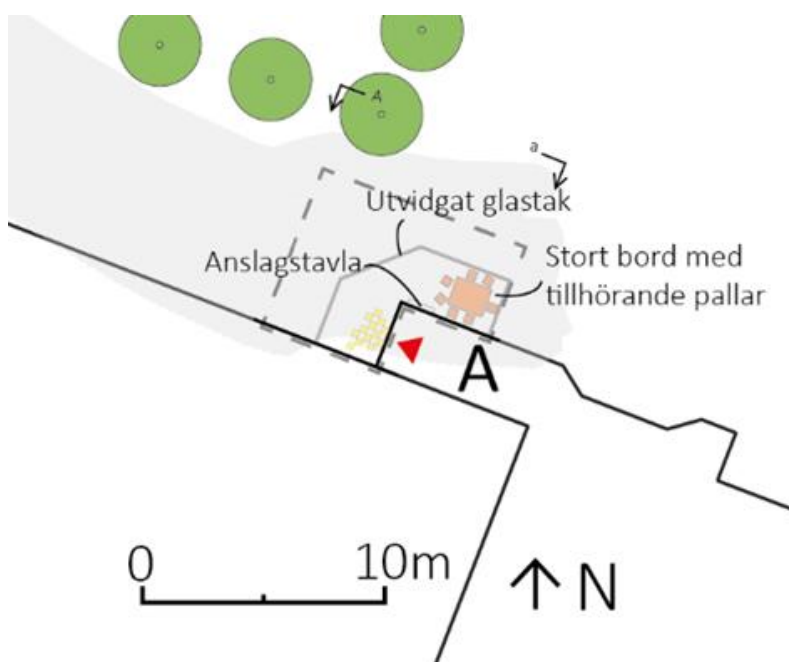
Konceptet som genomsyrar gestaltningförslaget är *Tetris*. Spelet "Tetris" har med dess utformning, färger och ombytliga former inspirerat formspråket i gestaltningförslaget. En utarbetad färgskala inspirerad från Tetris är genomgående i förslaget.

Gestaltningförslaget består av fyra delar: ytan intill entré A, entré B, entré C och entré D. Varje yta presenteras med en illustrationsplan, vy och perspektivbild. Vissa element i förslaget beskrivs mer ingående med en enkel skiss.

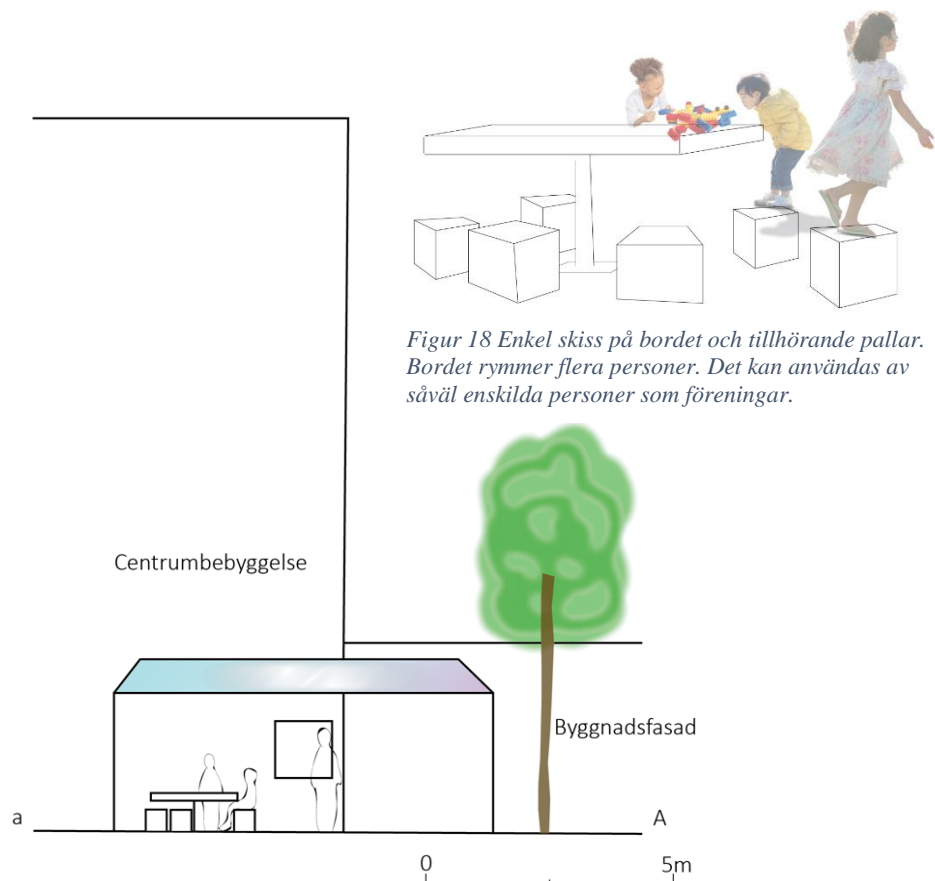
Figur 16 Färger inspirerade från Tetris och som appliceras i gestaltningförslaget.

Entré A

Figur 17 Förslag till ytan intill entré A. Förslaget visar lysande markplattor närmast entrédörren för att leda in samt ut till och från gallerian. Även ett utvidgat glastak och ett stort bord föreslås för att generera mer aktivitet på ytan. Pollarna som finns idag föreslås att tas bort.

Till ytan intill entré A utvidgas det befintliga glastaket för att kunna rymma fler. En aktivitetsyta med bord, tillhörande pallar (figur 16) och en anslagstavla finns under taket. Ytan kan användas av enskilda personer och även av föreningar som arrangerar något för Tensta centrum besökare.

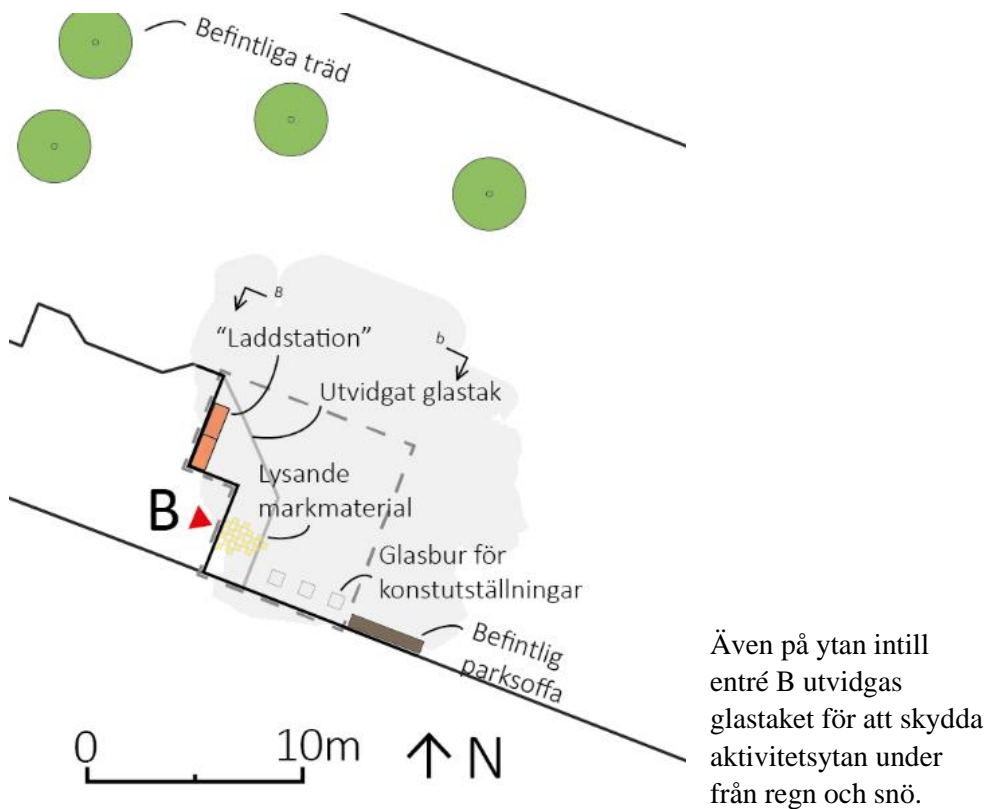
Figur 19 Vy a-A. Vyn visar hur de nya tilläggen som föreslås kan skapa en rumslighet närmast entrén och som kan vara lockande för besökare att vistas på.

Figur 20 Perspektivbild över ytan. Perspektivet visar hur rumsligheten på ytan skulle upplevas i ögonhöjd.

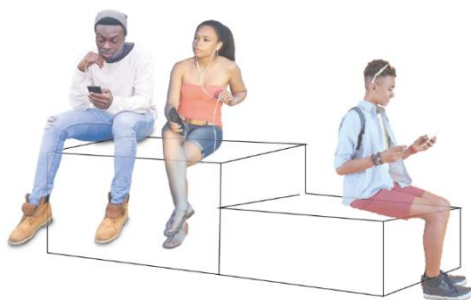
Markmaterialet närmast entrédörren består till viss del av plattor som lyser konstant och som skiftar långsamt i olika färger på ett diskret sätt. Liknande plattor föreslås även vid de andra entréerna.

Entré B

Figur 21 Förslag till ytan intill entré B. Till ytan föreslås plats för konstutställningar och möjligheten att sitta och ladda sin mobil. Pollarna som finns i dagsläget föreslås att tas bort.

Under glastaket finns "Laddstationen" (figur 20) som består av en rätblockformad möbel som inrymmer eluttag för laddning av till exempel mobiler och dylikt. Det är upp till personen hur den vill använda möbeln, till att sitta på den eller stå. Möbeln lyser konstant och skiftar långsamt i olika färger från Tetris-temat. Precis som vissa av plattorna närmast entrédörren också gör. Rakt framför entrédörren står tre glasboxar för utställningar av konst (figur 21). Olika verksamheter i Tensta,

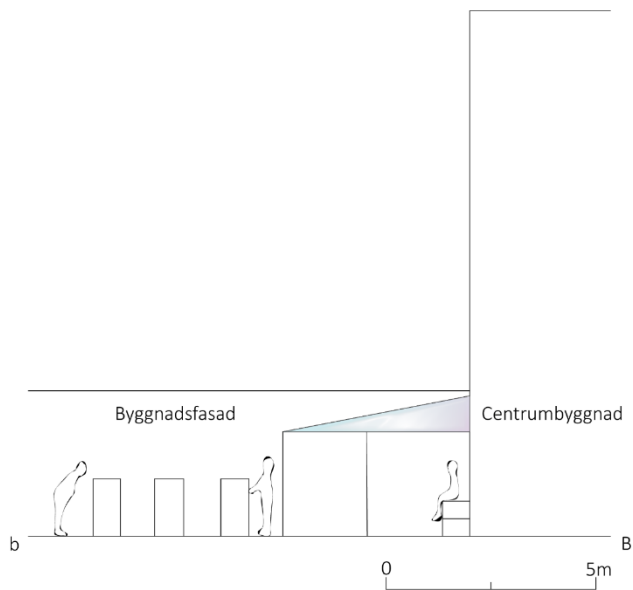

Figur 22 Enkel skiss på "Laddstationen".

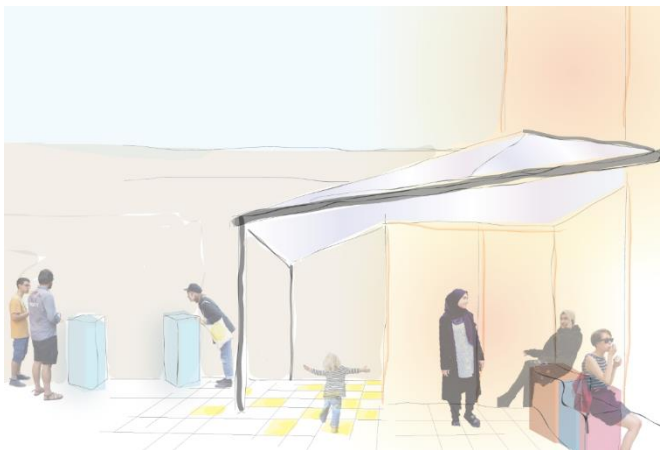
till exempel Tensta konsthall, kan boka glasboxarna för att visa upp olika verk. Verken byts ut med jämna mellanrum för att skapa en variation och göra små förändringar på ytan utan några större ingrepp.

Figur 23 Enkel skiss på glasboxen. Glasboxen kan bokas av olika verksamheter som vill visa upp sina verk. Flera verk kan få plats i en och samma box, beroende på verkens storlek. Glasboxen kan vridas så att alla sidor av boxen kan komma åt med bara en rotation.

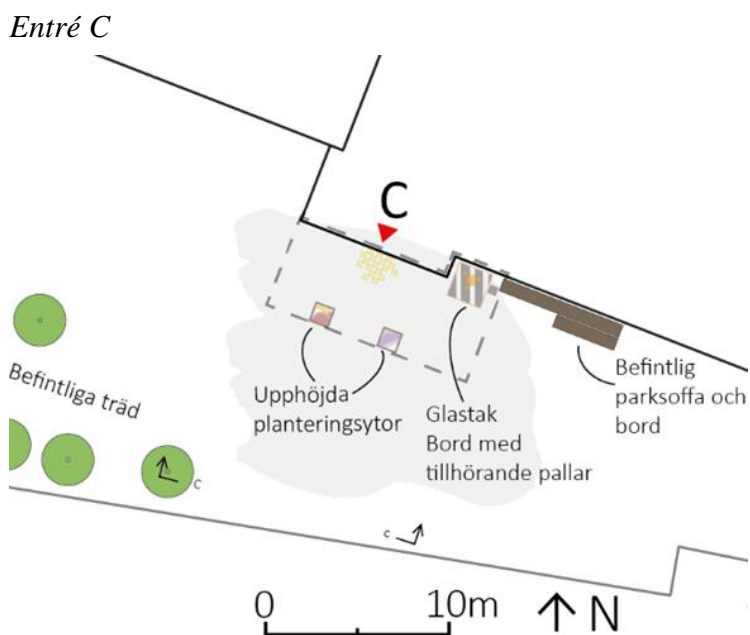

Figur 24 Vy b-B. Vyn visualiserar vad tilläggen medför till ytan. Höjderna på glasboxen och Laddstationen ska vara tillgängliga för både barn som vuxna.

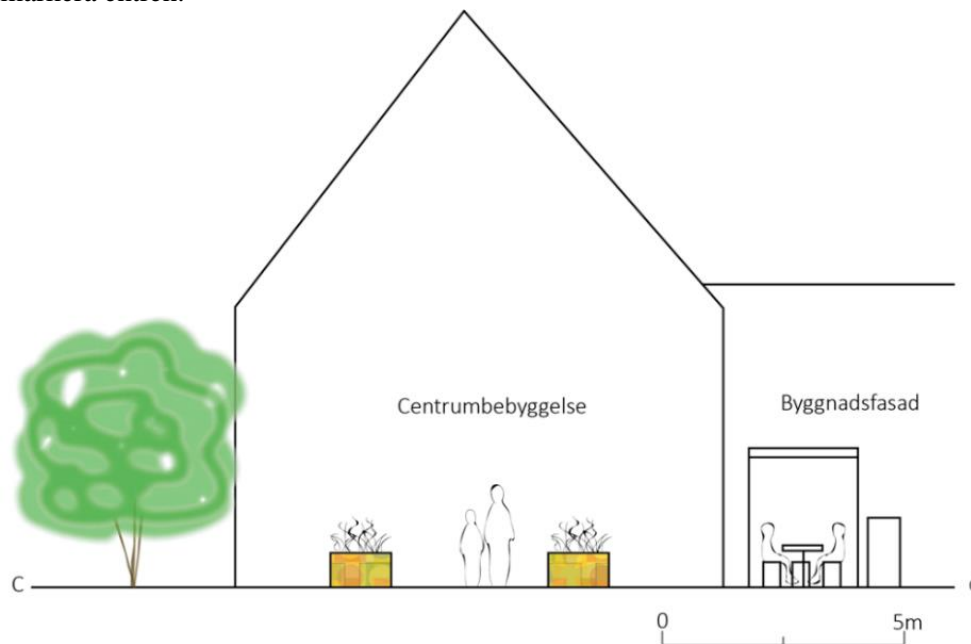

Figur 25 Perspektivbild över ytan intill entré B. Perspektivet illustrerar hur ytan ser ut med de föreslagna tilläggen.

Figur 26 Illustrationsplan över ytan intill entré C. Till ytan föreslås planteringar för att välkomna besökarna samt en plats att vistas på under tak vid sidan av entrédörren.

Ytan intill entré C består av två planteringsurnor och lysande markplattor för att markera entrén.

Figur 27 Vy C-c. Vyn illustrerar hur ytan ser för besökaren som kommer från sydöstlig riktning. Planteringarna framhäver entrén till gallerian och vistelseytan under glastaket skapar en tydligare rumslighet vid sidan om entrédörren.

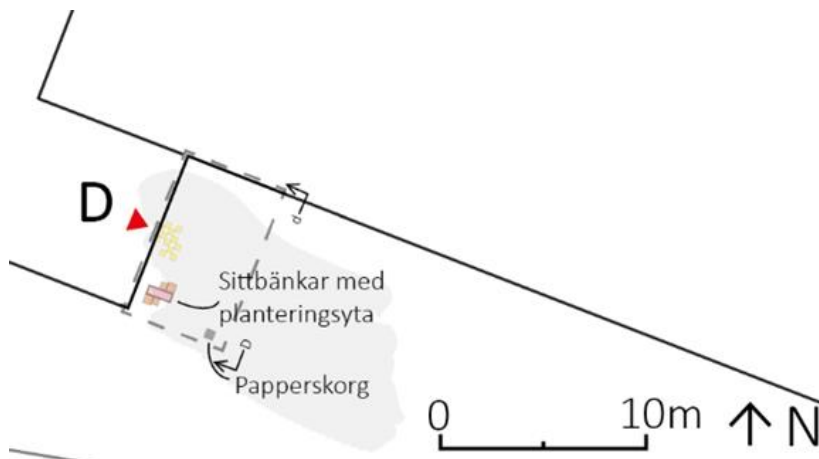
På ytan finns även ett glastak, som skyddar aktivitetsytan under från regn och snö. Aktivitetsytan under glastaket består av ett mindre bord med tillhörande pallar. Här

finns utrymme för mindre grupper för att äta, ta en paus från vardagen etc. Intill aktivitetsytan finns en papperskorg för att vara nära till hands så att ytan hålls ren från nedskräpning.

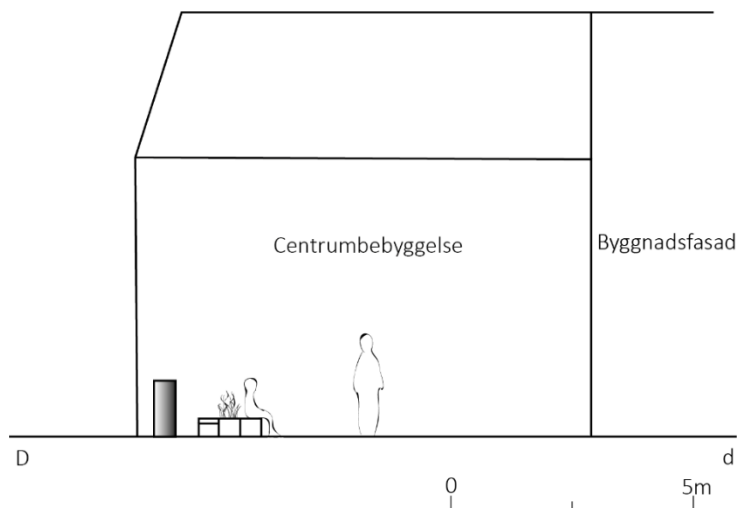
Figur 28 Perspektivbild över ytan intill entré C. Perspektivet är taget öster om entrédörren och i närheten av glastaket och visualiserar hur ytan ser ut med tilläggen som skapar en ny rumslighet på platsen.

Entré D

Figur 29 Illustrationsplan till ytan intill entré D. Till entréytan föreslås sittbänkar med inbyggd planteringsyta för att bland annat markera entrédörren till gallerian.

Entréyta D består av en sittmöbel som har en inbyggd planteringsyta i mitten. Möbeln fungerar som en markör för entrédörren samtidigt som det kan användas för att sitta på. Lite längre bort från sittmöbeln finns en papperskorg. Även på denna yta finns lysande markplattor som skiftar långsamt i olika färger.

Figur 30 Vy D-d. Vyn illustrerar placeringen av tilläggen i förhållande till centrumbebyggelsen.

Figur 31 Perspektivbild över ytan intill entré D. Perspektivet visualiserar hur ytan ser ut med de föreslagna tilläggen.

Diskussion

Syftet med detta arbete var att ta fram ett gestaltungsförslag för ytorna utanför entrédörrarna till gallerian i Tensta centrum. Målet med förslaget var att skapa färre hinder och fler aktivitetsmöjligheter på dessa ytor. Frågeställningen lyder: Hur kan entréytorna utanför gallerian i Tensta centrum omgestaltas så att de blir mer tillgängliga och bjuder in till fler aktiviteter?

Metoddiskussion

Arbetsprocessen bestod av olika delar som överlappade varandra. Till exempel skedde idéutvecklingen samtidigt som kvantitativa undersökningar utfördes. Den kreativa processen var igång stora delar av arbetets gång där nya idéer och möjliga lösningar uppfanns kontinuerligt. En del kunde användas och en del behövdes sättas åt sidan.

I början utgick arbetet från vardagsrummet som mall för att utforma slutförslaget. Det visade sig senare vara bättre med ett annat koncept; 'Tetris', för att ta fram ett tydligare formspråk i gestaltningen. Vardagsrumsmallen användes istället till att ta fram multifunktionella ytor där olika aktiviteter kan ske samtidigt. Mallen var användbar till att utveckla programpunkter till gestaltungsförslaget. Det var enkelt att utgå från de funktioner som ett vardagsrum normalt fyller och som överensstämmer med informationen som tagits upp i bakgrundsöversikten.

De olika metoderna som användes för att komma fram till ett resultat var främst platsspecifika undersökningar. Detta för att komma med ett gestaltungsförslag som på bästa möjliga sätt lämpar sig för de berörda ytor. Informationen från bakgrundsöversikten, analyserna och observationerna som utfördes på plats samt inspirationen från referensplatserna applicerades på de berörda ytor. Det finns många andra metoder som kunde tillämpats i detta arbete för att optimera gestaltungsförslaget ännu mer. Till exempel kunde skuggstudier och fler strukturerade observationer gjorts för att få in mer data att utgå från.

Gestaltungsprocessen

Underlagen som tagits fram från bakgrundsöversikten och metoden var inte svåra att applicera och utgå från i gestaltungsprocessen. Det som främst begränsade gestaltungsprocessen var att de berörda ytor är storleksmässigt små. Ytor ligger inom ett begränsat avstånd från entrédörrarna till Tensta Centrum. Detta betyder att det inte finns utrymme för många element. Dessutom skapade detta bekymmer kring om elementen som föreslås att tillsättas på de begränsade ytor kanske leder till fler aktiviteter än anteciperat. Detta skulle således leda till ökad aktivitet intill entrédörrarna vilket kan orsaka rörelsehinder för de som vill ta sig in eller ut. Detta kan i sin tur göra det svårt att ta sig till ytor. Som vi nu vet; platser som är svåra att ta sig till lockar färre människor till dem (Gehl 1971).

Inspirationen från platsbesöken i både Tensta Centrum och referensplatserna var ett stort stöd till gestaltungsprocessen. Till exempel uppmärksammades geometriska former i Tensta Centrum som inspirerade konceptutvecklingen av gestaltungsförslaget. I referensplatserna påträffades olika typer av aktivitetsytor

som inspirerade till att utveckla liknande till gestaltungsförslaget. Gestaltungsprocessen handlade följaktligen mycket om att pröva olika idéer som tagits fram med hjälp av bland annat platsbesöken.

Resultatdiskussion

Arbetet utgick från olika aspekter som påverkar offentliga rum och som kan locka människor till att uppehålla sig på dem. Aspekter som togs upp i bakgrundsöversikten var bland annat variation och förändringar, detaljer, motiv och mål, statiska objekt i offentliga rum med mera. Gestaltungsförslaget visar ett av flera olika sätt att tillämpa aspekterna som nämnts i arbetet. Det som gestaltungsförslaget grundas på är faktorer som motiverar människor till att ta sig ut till offentliga rum och uppehålla sig där för att engageras i olika aktiviteter.

För att få en uppfattning om gestaltungsförslaget bjuder in till fler aktiviteter behöver förslaget egentligen konstrueras på riktigt. Men med tanke på att ytorna i dagsläget till största del består av öppna ytor med element som pollare, granitblock och papperskorgar finns potential för att gestaltungsförslaget genererar fler aktiviteter än vad det gör idag. Gestaltungsförslaget visar att element som finns på ytorna idag och som visade sig vara ett hinder för rörelsen i torget har tagits bort. Dessutom framgår från förslaget att enstaka tillägg gjorts på ytorna som möjliggör för olika aktiviteter. Detta talar om att gestaltungsförslaget kan med stor sannolikhet ge positiva resultat kring användandet av ytorna och dess aktivitetsmöjligheter. Således kan det konstateras att syftet med arbetet uppfylldes, i alla fall teoretiskt.

Vidare forskning

Det som tagits fram med hjälp av detta arbete, och som kan vidare forskas kring, är ett av flera möjliga sätt att förändra en utemiljö som har storleksmässiga begränsningar. Detta ämne är relevant att vidare forska om idag, med tanke på att det ständigt sker förändringar i staden, vilket kan ge upphov till att utomhusmiljöer minskar i storlek. Hur ska dessa ytor då formas till att fylla en funktion och vara attraktiva för invånarna?

Referenser

- Blom, E. (u.å.). *Torghandel*. Tillgänglig:
<http://www.handelnshistoria.se/historien/olika-sorters-handel/torghandel/>
[2020-02-07]
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Stockholm: Liber
- Bungerfeldt, U. (2017). Polisens nya taktik har medfört färre smash and grab-kupper. *Sveriges radio*, 3 januari. Tillgänglig:
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6601084>
[2020-02-27]
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2003). *Public places urban spaces: the dimensions of urban design*. 2. uppl. Oxford: Architectural Press/Elsevier.
- Cullen, G. (1961). *The concise townscape*. 4. tr. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Fasli, M., Riza, M. & Erbilin, M. (2016). The Assessment and Impact of Shopping Centers: Case Study Lemar. *Open House International*; Gateshead, vol. 41 (4), ss. 98–103. Tillgänglig: <https://search.proquest.com/docview/1856561029?accountid=28676> [2020-02-10]
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington: Island Press.
- Gehl, J. (1971). *Life between buildings: using public space*. 6. uppl. Köpenhamn: The Danish Architectural Press
- Google.se
- Johnson, A. (u.å.). *Handeln skapar fred och tolerans*. Tillgänglig:
<http://handelnshistoria.se/kulturen/bra-med-handel/handel-skapar-fred-och-tolerans/> [2020-02-07]
- Jurkovic, N. B. (2014). Perception, experience and the use of public urban spaces by residents of urban neighbourhoods. *Urbani izziv*, vol. 25 (1), ss. 107-125. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-01-003
- Kylén, J. (2004). *Att få svar: intervju, enkät, observation*. 1. uppl. Stockholm: Bonnier utbildning
- Malmgren, K. (2014). Rånare använde hjullastare vid kupp. *Expressen*, 30 augusti. Tillgänglig: <https://www.expressen.se/nyheter/ranare-anvande-hjullastare-vid-kupp/> [2020-02-27]
- Milburn, L. S. & Brown, R. D. (2003). The relationship between research and design in landscape architecture. *Landscape and Urban Planning* vol. 64 (1), ss. 47-66. DOI: 10.1016/S0169-2046(02)00200-1
- Nikšić, M. & Watson, G.B. (2018). Urban public open space in the mental image of users: the elements connecting urban public open spaces in a spatial network. *Journal of Urban Design*, vol. 23 (6), ss. 859–882.
<https://doi.org/10.1080/13574809.2017.1377066>
- Oppewal, H. & Timmerman, H. (1999). Modeling Consumer Perception of Public Space in Shopping Centers. *Environment and Behavior*, vol. 31 (1), ss. 45-65.
- Samuelsson, E. (2010). Jag och Tensta: personligt perspektiv på det offentliga rummet. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för stad och land/landskapsarkitekturprogrammet. DOI: 10.1177/00139169921971994
- Stockholms stad. (2016). *Lokalt utvecklingsprogram för Spånga-Tensta stadsdelsområde 2017-2022*. Tillgänglig:
<https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1861295> [2020-02-07]
- Tensta Centrum (u.å.). *Om Tensta Centrum*. Tillgänglig:
<https://tenstacentrum.com/om-tensta-centrum/> [2020-03-17]